Peer Reviewed Referred
and UGC Listed Journal
(Journal No. 40776)

ISSN 2277 - 5730

AN INTERNATIONAL MULTIDISCIPLINARY
QUARTERLY RESEARCH JOURNAL

AJANTA

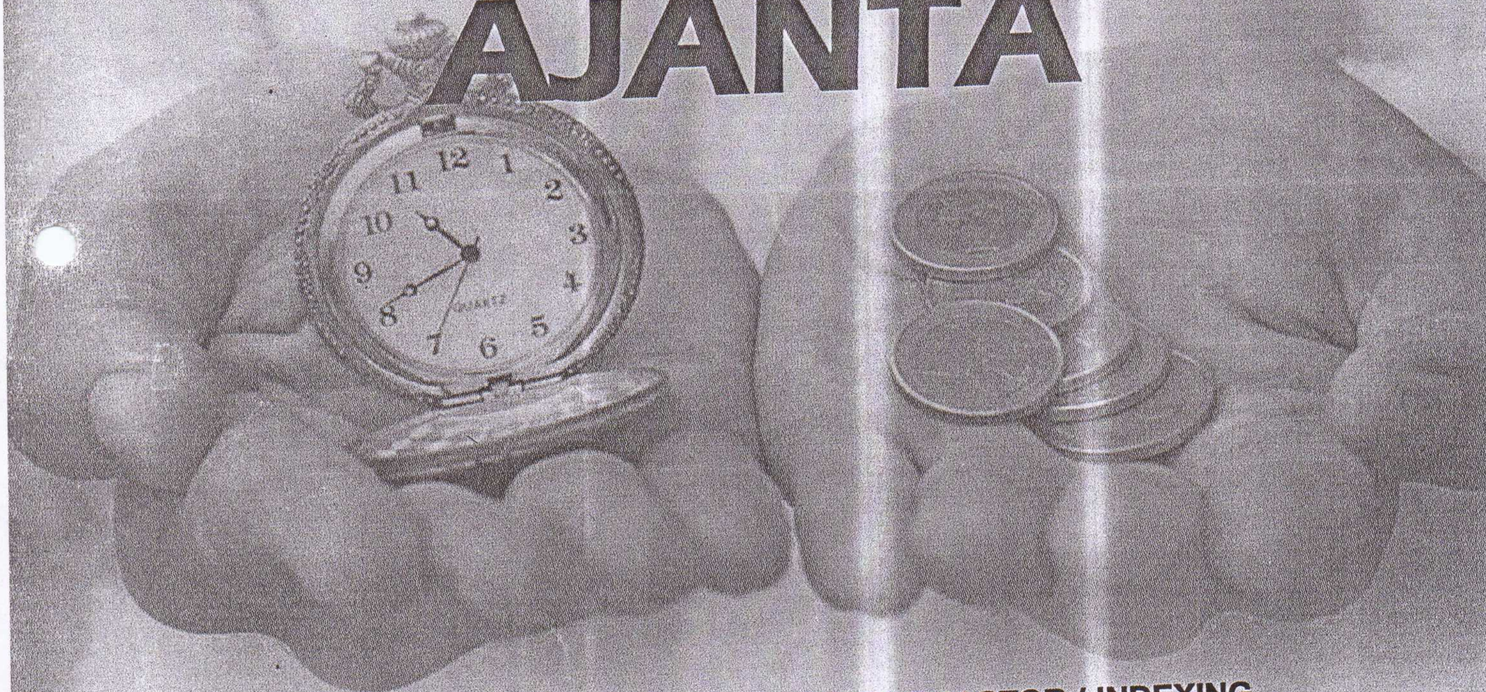

Volume-VIII, Issue-I
January - March - 2019
Marathi Part - I

IMPACT FACTOR / INDEXING
2018 - 5.5
www.sjifactor.com

CONTENTS OF MARATHI PART - I

अ.क्र.	लेख आणि लेखकाचे नाव	पृष्ठ क्र.
१३	शेतकऱ्यांच्या आत्महत्या एक वास्तव **प्रा. डॉ. सवाई एम. के.**	६२-६४
१४	डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांच्या नेतृत्वाखालील शेतकरी लढे **प्रा. डॉ. युलिसिस एकनाथ भालेराव**	६५-६७
१५	डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर कृषी स्वालंबन योजना : एक अभ्यास (विशेष संदर्भ पंचायत समिती, अंबड) **डॉ. रमेश वाघमारे**	६८-७१
१६	एकविसाव्या शतकातील कृषीक्षेत्र : समस्या आणि आव्हाने **प्रा. गिरी शिवचरण प्रभाकर**	७२-७५
१७	ग्रामीण भागातील विद्यार्थ्यांना शारीरिक शिक्षणाचे महत्त्व **डॉ. हंसराज डोंगरे** **डॉ. अजय बढे**	७६-७७
१८	भारतील शेतकऱ्यांच्या आत्महत्येची कारणे व उपाय **प्रा. होनवडजकर जी. के.** **प्रा. डॉ. देशमुख एम. पी.**	७८-८१
१९	भारतातील कृषी धोरण विषयक शासनाची भूमिका व सद्यस्थिती **डॉ. जाधव व्ही. एस.**	८२-८४
२०	भारतातील कोरडवाहू (जिरायती) शेतीच्या समस्या व यासाठी असलेल्या शासकीय योजना **कु. जयश्री प्रल्हाद शिंदे**	८५-९०
२१	शेतकऱ्यांच्या आत्महत्या : समस्या व उपाय **ज्योती प्रकाश गावंडे**	९१-९५
२२	मराठी कादंबरीतील कृषीनिष्ठ जाणिवा **कल्पना व्यंकटराव काळे**	९६-१००
२३	भारतीय कृषीवरील नदी प्रदुषणाचा पडणारा प्रभाव **बोधले कविता केरबा**	१०१-१०५
२४	ग्रामीण साहित्य : बहुजनवाद आणि रविंद्र ठाकूर यांचे साहित्य **डॉ. रंदिल गजेंद्र साहेबराव**	१०६-१०८

नोंदणी क्र. महा/३५-९२/जा.

परिवर्तन एज्युकेशन सोसायटी, जालना संचलीत

राजर्षि शाहू कला व विज्ञान महाविद्यालय

साई कॉम्प्लेक्स, लांझी रोड, वाळुज, ता. गंगापुर जि. औरंगाबाद फोन ०२४०-२५५४९१७

rscollegewaluj@rediffmail.com

अध्यक्ष
मा. रामदासजी आठवले
मुंबई

सचिव
मा. ॲड. ब्रम्हानंद चव्हाण
जालना

जा.क्र.

दि. :

सचिवांचा संदेश

आमच्या परिवर्तन एज्युकेशन सोसायटी जालना द्वारा संचालित राजर्षी शाहू महाविद्यालय वाळूजच्या वतीने दि. १२-०३-२०१९ रोजी होत असलेल्या राष्ट्रीय चर्चा सत्रामध्ये 'एकविसाव्या शतकातील कृषी क्षेत्र : समस्या आणि उपाय' यावर सविस्तर मंथन होणार आहे.

या राष्ट्रीय चर्चासत्राचे आयोजक प्राचार्य निशिकांत आलटे व चर्चासत्रामध्ये सहभागी होणारे संशोधक व प्राध्यापकांना हार्दीक शुभेच्छा.

ॲड. ब्रह्मानंदजी चव्हाण
सचिव
परिवर्तन एज्युकेशन सोसायटी जालना,
राजर्षी शाहू महाविद्यालय, वाळूज

VOLUME - VIII, ISSUE - I - JANUARY - MARCH - 2019
AJANTA - ISSN 2277 - 5730 -IMPACT FACTOR - 5.5 (www.sjifactor.com)

२४. ग्रामीण साहित्य : बहुजनवाद आणि रविंद्र ठाकूर यांचे साहित्य

डॉ. रंदिल गजेंद्र साहेबराव
शि. गु. रा. गे. शिंदे महाविद्यालय, परांडा, ता. परांडा, जि. उस्मानाबाद.

प्रस्तावना

स्वतंत्र भारतात जे नव साहित्य प्रवाह निर्माण झाले. जनसाहित्य, आदिवासी साहित्य, ग्रामीण साहित्य व दलित साहित्याद्वारे सवर्ण,उच्च व मध्यमवर्गीय संवेदनेला नाकारते, "... स्वतःचे जीवन मांडण्याचे प्रयत्न करण्यात आलेला आहे. अन्याय, अत्याचार स्वीकारण्याचे नव्हे म्हणजेच या साहित्याची भूमिका परिवर्तनाची आहे. ती केवळ आर्थिक समतेचा व केवळ सामाजिक समतेचा पुरस्कार करणारी नसून संपूर्ण समतेचा पुरस्कार करणारी आहे."[१] असे मत या. वा. वडस्कर देतात.

महात्मा फुले, शाहू, आंबेडकरांच्या प्रेरणेतून मानवी मूल्यांची चेतना वाढीस लागली. मराठीतील ग्रामीण साहित्य चळवळ लेखनातून खेड्यातील माणसांपर्यंत महात्मा फुलेंची प्रेरणा पोहचविण्याचा प्रयत्न करीत आहे. आनंद यादवांसारखे लेखक ग्रामीण चळवळीच्या माध्यमातून बहुजनांमध्ये साहित्य चेतना निर्माण करण्याचा प्रयत्न करीत आहेत. या. वा. वडस्करांच्या मते, " स्वतंत्र भारतात बहुजनांमधून लोकशाहीवादी, समतावादी, बुद्धीवादी चेतना निर्माण झाली पाहिजे"[२] म्हणजेच आधुनिक जीवनात बहुजनांचा विकास प्रबोधनाच्या वाटेवरून होणे आवश्यक आहे. साहित्य कलेच्या क्षेत्रात त्यांच्या महान संस्कृतीचे दर्शन घडणार आहे आणि त्यांची दिशा बौद्ध संस्कृतीत, सोबतच असली पाहिजे कारण ही संस्कृती कला साहित्याची ऐतिहासिक आधार मानला जातो.

बहुजनवादी साहित्य समीक्षेचे स्वरूप

डॉ. रविंद्र ठाकुरांची समीक्षा समाजशास्त्रीय स्वरुपात येते. त्यांच्या समीक्षा ह्या वास्तवाला धरुन केलेल्या आहेत. समाजाचा आरसा म्हणून जसे साहित्याकडे पाहिजे जाते त्याच विशिष्टांगाने साहित्यालाही समाजाची जोडगोळी झालेली आहे.

रविंद्र ठाकुर यांच्या ग्रामीण साहित्य समीक्षेचे बहुजनवादी स्वरुप

डॉ. रविंद्र ठाकुर यांनी पाश्चात्य विचारवंतांचा अभ्यास केला. साहित्यातही पाश्चात्य विचारांचा मोठा प्रभाव पडलेला दिसून येतो. प्रथमतः अठराव्या शतकाच्या मध्यास युरोपात व्हॉल्टेअर, रुसो, गिबन यांचे चिंतनविचार समाजात होणाऱ्या राजकीय जाणिवांचे मूळ सामाजिक जीवनात कसे रुजलेले याचा शोध घेणारे होते. या संबंधी डॉ. रविंद्र ठाकुर म्हणतात, "चित्र, शिल्प, संगीत, नृत्य आणि साहित्य या पाच प्रमुख कलाप्रकारांपैकी साहित्य या कलाप्रकाराची स्वरुप निश्चिती करणे हे कला विशारदांना नेहमीच आव्हानात्मक ठरत आले आहे. साहित्य हाही एक कला प्रकारच असला तरी त्याचे माध्यम भाषा हे स्वभावतःच आशययुक्त असून ते मुलतः सामाजिक विनिमयाचे साधन आहे."[३] म्हणून साहित्याची निर्मिती स्वान्तसुखाय होत असते.

कला निर्मिती ही बाब व्यक्तिगत आहे. तरी पण कलेचा आस्वादन, विश्लेषण आणि मुल्यांकन हे समाजात घडत असल्याने समाज वास्तवच असतात. चित्र आणि शिल्प कलांच्या बाबतीतही हा विचार तेवढाच लागू पडतो. कारण त्या कलाही विशिष्ठ सामाजिक, सांस्कृतिक पर्यावरणातच वाढत असतात. तेथेही प्रत्येक कलावंत आपला रसिक वर्ग डोळ्यासमोर ठेवूनच आपली कला निर्मिती करीत असतो. रसिकांच्या अपेक्षांचा, प्रचलित सामाजिक रुढी, परंपरा आणि अभिवृद्धीचा परिणाम जाणवतो.

साहित्य आणि समाज यांच्यातील संबंधाचा वस्तुनिष्ठ अभ्यासात अत्यंत चिकित्सक दृष्टीने मांडलेली आहेत. सर्वप्रथम साहित्य आणि समाजाचा संबंध फ्रान्समधील मादाम स्टाइल या विदुषीने मांडलेला आहे. इ.स. १८०० मध्ये प्रसिद्ध झालेला 'Da la literature

मानने चुकीचे आहे. अशा अभ्यासाने तिच्या आकलनास, आस्वादास आणि पर्यायाने समीक्षेलाही मदतच होईल.''[७] साहित्य कृतीच्या बाहेर जाऊन केलेला अभ्यास म्हणजे समाजशास्त्रीय स्वरुपाचा अभिप्रेत आहे.

डॉ. रविंद्र ठाकूर यांची ग्रामीणता व प्रादेशिकतेसंदर्भात भूमिका

ग्रामीण साहित्य आणि प्रादेशिकता या संदर्भातील डॉ. रविंद्र ठाकूरांनी उकल केली आहे. मराठी ग्रामीण कादंबरीचा विचार करताना 'ग्रामीणता' आणि 'प्रादेशिकता' याचे आरंभ स्वरुप विचारात घेणे गरजेचे ठरते. या संदर्भात डॉ. रविंद्र ठाकूर स्पष्ट करतात, ''प्रादेशिकता ही संज्ञा पहिल्यांदा वापरली गेली त्यावेळी त्या संज्ञेच्या वापरात सहेतुकता होती. वि.स. सुखठणकराने 'सह्याद्रीच्या पायथ्याशी' या कथा संग्रहावर 'आठ प्रादेशिक कथा' असे शिर्षक छापले. ते त्यात गोमंतकालीन जीवन वैशिष्ट्यपूर्ण चित्र होते. म्हणूनच त्यांच्यानंतर लिहिणाऱ्या दिघ्यांना आपण प्रादेशिक कादंबरीकार म्हणत असलो तरी त्यांनी स्वतः मात्र आपल्या कादंबऱ्यांना कुठेही प्रादेशिक म्हटलेले नाही. मात्र त्यांनी 'ग्रामीण' हा शब्द वापरला आहे. म्हणजे 'ग्रामीण' या शब्दालाही इतिहास आहे. पेंडसे, दांडेकर यांच्या कोकणचे जीवनचित्रण करणाऱ्या कादंबऱ्या आणि माडगुळकरांच्या 'बनगरवाडी'मुळे 'प्रादेशिक' हा शब्द पुन्हा पुढे आला. तत्कालीन मध्यमवर्गीय लेखकांनी लिहिलेल्या ग्रामीण कादंबऱ्यापासून या कादंबऱ्यांचे वेगळेपण दाखविण्यासाठी हा शब्द सार्थपणे वापरला गेला. सामान्यतः प्रादेशिक दुरतेमुळे आतापर्यंत जे जीवन अस्पष्ट राहिले होते. त्यास मुखर करणाऱ्या साहित्यास आम्ही प्रदेश म्हटले असून जे आमच्या अवतीभोवती होते. परंतु केवळ खेड्यातले म्हणून दुर्लक्षित राहिले होते. त्या जीवनाचे चित्रण करणाऱ्या साहित्यास आम्ही 'ग्रामीण' हा शब्द वापरला.''[८]

ग्रामीण आणि प्रादेशिक या काही वेगवेगळ्या संज्ञा नाहीत. परंतु काही समीक्षकांनी या संज्ञांमध्ये जाणीवपूर्वक भेद केला आहे. या संदर्भात मधु कुलकर्णी ग्रामीण व प्रादेशिक मधील भेद व व्यापकता मांडताना म्हणतात, ''ग्रामीण साहित्य आणि प्रादेशिक साहित्य यामध्ये काहींनी भेद मानलेला आढळतो. पण परिसर म्हणजेच प्रदेश. हे मान्य असल्यास ग्रामीण व प्रादेशिक या दोन्हीही संज्ञा तशा समान धर्माच आहेत, हे मान्य होण्यास हरकत नाही. किंचितसा फरक मानायचाच झाला तर प्रादेशिक ही संज्ञा 'ग्रामीण' या संज्ञेपेक्षा जास्त व्यापक आहे. असे फार तर म्हणता येईल.''[९]

डॉ. रविंद्र ठाकूर यांनी समीक्षकांचे मत घेतले होते. आणि स्वतः त्यांनी 'प्रादेशिक' हा शब्द वापरताना ग्रामीण व प्रादेशिक या संकल्पनेची उकल करण्यासाठी अनेक समीक्षकांच्या विचारांना समोर ठेवून आपले विचार स्पष्ट करताना, ''त्या त्या प्रदेशातील ग्रामीण स्वरुपाचे लोकजीवन असा अर्थ अभिप्रेत असतो. त्यामुळे शेवटी प्रादेशिक कादंबरी ही ग्रामीण कादंबरीच मानावी लागते.''[९] म्हणजचे प्रादेशिक कादंबरी म्हणजे ग्रामीण होतेच परंतु शहराचाही समावेश होऊ शकतो हा विचार मांडला आहे.

संदर्भसूची

१. ठाकूर, डॉ. रविंद्र, ''मराठी कादंबरी : समाजशास्त्रीय समीक्षा'' दिलीपराज प्रकाशन प्रा. लि.पुणे, २००७, पृ. १९.

२. कित्ता ---''--

३. कित्ता ---''--

४. कुलकर्णी, गो.म. ''मराठी साहित्यातील स्पंदने'', सुपर्ण प्रकाशन, पुणे १९८५, पृ. १७-१८.

५. मोरे, सदानंद, ''मध्ययुगीन साहित्याची समाजशास्त्रीय अध्ययन पद्धती'', मराठी अभ्यास परिषद, धुळे, अधिवेशन, पृ. ३.

६. ठाकूर, डॉ. रविंद्र, ''मराठी कादंबरीः समाजशास्त्रीय समीक्षा'' दिलीपराज प्रकाशन प्रा. लि. पुणे २००७, पृ. २५.

७. ठाकूर, डॉ. रविंद्र, ''मराठी ग्रामीण कादंबरी'', स्नेहवर्धन प्रकाशन, पुणे, १९९३, पृ. १८८.

मानने चुकीचे आहे. अशा अभ्यासाने तिच्या आकलनास, आस्वादास आणि पर्यायाने समीक्षेलाही मदतच होईल.''[७] साहित्य कृतीच्या बाहेर जाऊन केलेला अभ्यास म्हणजे समाजशास्त्रीय स्वरुपाचा अभिप्रेत आहे.

डॉ. रविंद्र ठाकूर यांची ग्रामीणता व प्रादेशिकतेसंदर्भात भूमिका

ग्रामीण साहित्य आणि प्रादेशिकता या संदर्भातील डॉ. रविंद्र ठाकूरांनी उकल केली आहे. मराठी ग्रामीण कादंबरीचा विचार करताना 'ग्रामीणता' आणि 'प्रादेशिकता' याचे आरंभ स्वरुप विचारात घेणे गरजेचे ठरते. या संदर्भात डॉ. रविंद्र ठाकूर स्पष्ट करतात, ''प्रादेशिकता ही संज्ञा पहिल्यांदा वापरली गेली त्यावेळी त्या संज्ञेच्या वापरात सहेतुकता होती. वि.स. सुखठणकराने 'सह्याद्रीच्या पायथ्याशी' या कथा संग्रहावर 'आठ प्रादेशिक कथा' असे शिर्षक छापले. ते त्यात गोमंतकालीन जीवन वैशिष्ट्यपूर्ण चित्र होते. म्हणूनच त्यांच्यानंतर लिहिणाऱ्या दिघ्यांना आपण प्रादेशिक कादंबरीकार म्हणत असलो तरी त्यांनी स्वतः मात्र आपल्या कादंबऱ्यांना कुठेही प्रादेशिक म्हटलेले नाही. मात्र त्यांनी 'ग्रामीण' हा शब्द वापरला आहे. म्हणजे 'ग्रामीण' या शब्दालाही इतिहास आहे. पेंडसे, दांडेकर यांच्या कोकणचे जीवनचित्रण करणाऱ्या कादंबऱ्या आणि माडगुळकरांच्या 'बनगरवाडी'मुळे 'प्रादेशिक' हा शब्द पुन्हा पुढे आला. तत्कालीन मध्यमवर्गीय लेखकांनी लिहिलेल्या ग्रामीण कादंबऱ्यापासून या कादंबऱ्यांचे वेगळेपण दाखविण्यासाठी हा शब्द सार्थपणे वापरला गेला. सामान्यतः प्रादेशिक दुरतेमुळे आतापर्यंत जे जीवन अस्पष्ट राहिले होते. त्यास मुखर करणाऱ्या साहित्यास आम्ही प्रदेश म्हटले असून जे आमच्या अवतीभोवती होते. परंतु केवळ खेड्यातले म्हणून दुर्लक्षित राहिले होते. त्या जीवनाचे चित्रण करणाऱ्या साहित्यास आम्ही 'ग्रामीण' हा शब्द वापरला.''[८]

ग्रामीण आणि प्रादेशिक या काही वेगवेगळ्या संज्ञा नाहीत. परंतु काही समीक्षकांनी या संज्ञांमध्ये जाणीवपूर्वक भेद केला आहे. या संदर्भात मधु कुलकर्णी ग्रामीण व प्रादेशिक मधील भेद व व्यापकता मांडताना म्हणतात, ''ग्रामीण साहित्य आणि प्रादेशिक साहित्य यामध्ये काहींनी भेद मानलेला आढळतो. पण परिसर म्हणजेच प्रदेश. हे मान्य असल्यास ग्रामीण व प्रादेशिक या दोन्हीही संज्ञा तशा समान धर्मीच आहेत, हे मान्य होण्यास हरकत नाही. किंचितसा फरक मानायचाच झाला तर प्रादेशिक ही संज्ञा 'ग्रामीण' या संज्ञेपेक्षा जास्त व्यापक आहे. असे फार तर म्हणता येईल.''[९]

डॉ. रविंद्र ठाकूर यांनी समीक्षकांचे मत घेतले होते. आणि स्वतः त्यांनी 'प्रादेशिक' हा शब्द वापरताना ग्रामीण व प्रादेशिक या संकल्पनेची उकल करण्यासाठी अनेक समीक्षकांच्या विचारांना समोर ठेवून आपले विचार स्पष्ट करताना, ''त्या त्या प्रदेशातील ग्रामीण स्वरुपाचे लोकजीवन असा अर्थ अभिप्रेत असतो. त्यामुळे शेवटी प्रादेशिक कादंबरी ही ग्रामीण कादंबरीच मानावी लागते.''[९] म्हणजचे प्रादेशिक कादंबरी म्हणजे ग्रामीण होतेच परंतु शहराचाही समावेश होऊ शकतो हा विचार मांडला आहे.

संदर्भसूची

१. ठाकूर, डॉ. रविंद्र, ''मराठी कादंबरी : समाजशास्त्रीय समीक्षा'' दिलीपराज प्रकाशन प्रा. लि.पुणे, २००७, पृ. १९.
२. कित्ता ---''--
३. कित्ता ---''--
४. कुलकर्णी, गो.म. ''मराठी साहित्यातील स्पंदने'', सुपर्ण प्रकाशन, पुणे १९८५, पृ. १७-१८.
५. मोरे, सदानंद, ''मध्ययुगीन साहित्याची समाजशास्त्रीय अध्ययन पद्धती'', मराठी अभ्यास परिषद, धुळे, अधिवेशन, पृ. ३.
६. ठाकूर, डॉ. रविंद्र, ''मराठी कादंबरीः समाजशास्त्रीय समीक्षा'' दिलीपराज प्रकाशन प्रा. लि. पुणे २००७, पृ. २५.
७. ठाकूर, डॉ. रविंद्र, ''मराठी ग्रामीण कादंबरी'', स्नेहवर्धन प्रकाशन, पुणे, १९९३, पृ. १८८.

2018-2019

ISSN 2349-638x
Impact Factor 5.707

AAYUSHI INTERNATIONAL INTERDISCIPLINARY RESEARCH JOURNAL

PEER REVIEW & INDEXED JOURNAL
Email id : aiirjpramod@gmail.com
www.aiirjournal.com

SPECIAL ISSUE No. 45

Executive Editor
Dr. S.M. Maner
Principal
Tuljabhavani Mahavidyalaya,
Tuljapur, Dist. Osmanabad (M. S.)

Co-Editor
Maj. Dr. Y. A. Doke
Head, Dept. of English
Tuljabhavani Mahavidyalaya,
Tuljapur, Dist. Osmanabad (M. S.)

Chief Editor
Prof. Pramod Tandale

Impact of Freudian Psychology on D. H. Lawrence's Sons and Lovers

Dr. Prashant Janardhanrao Gaikwad,
Head, Department of English, Shikshanmaharshi Guruvarya R. G. Shinde Mahavidyalaya,
Paranda, Dist: Osmanabad

Abstract:

This paper aims criticise D. H. Lawrence's novel Sons and lovers which is published in 1913, has been consistently viewed on the basis of Freudian psychology. It is not just as his story, but as the dilemma of his generation, a widespread condition, that had reached fever-peak in the last years of the long Victorian matriarchy.

Keywords: *Freudian psychology, Victorian era, man-woman relationship, Matriarchal Society.*

Sons and Lovers is declared as the first Freudian novel in English where "Lawrence came to see the Oedipus complex not just as his own story but as the dilemma of his generation, a widespread condition, that had reached fever-peak in the last years of the long Victorian matriarchy"[1] He finds that "Being the sons of mothers whose husbands has blundered rather brutally 'thought their' remaining sanctities, they were themselves too diffident and shy, deny themselves than incur any reproach from a woman; for a woman was like their mother. 'Sons and Lovers' presents the mother-fixation, Paul Morel is a classic instance of Oedipal Fixation, "Writers on Lawrence have… much exaggerated his Oedipus complex. The mother attachment once shaken off, Paul's mother once dead, he does grow into a separate existence. Paul's mother… obsessed his imagination… he felt in his body the image of his father and was bound not to be subdued, destroyed, by any woman."[2]

Lawrence "did not allow any clinical or psychological commentary to interfere with the literary excellence of the novel as a whole… Freudianism belongs to a later period in Lawrence's development"[3]Sons and Lovers is still the most penetrating study of the Oedipus complex. H.T. Moore attaches a great importance to the vitalizing influence of Frieda and the liberating effect of the very writing of Sons and Lovers.

Lawrence describes the disastrous effect of excessive mother-love. In FantasiaMiddleton Murry uses this as the basis of his treatment of Lawrence's life in Son of Woman of the Unconscious.'That is Lawrence's history of his own life. It is the history of Sons and Loverstold again, eight years later, with the added insight and detachment that comes out of maturity. The criticism sees the importance of the conclusion to Sons and Lovers, with its deliberate refusal to sink into nihilism, expressed in, "Paul's determination to face the amorphous industrial growth of Nottingham, and to give Frieda Lawrence her due as a woman courageous and devoted enough, without being servile, to help Lawrence to throw off the domination of his mother's image".[4] The difference between Lawrence's description of mother love in Fantasiaand his novelist's presentment of it in Sons and Lovers is clearly shown. Murry quotes in Chapter X, 'Parent Love' of Fantasia of the Unconscious:

If you want to see the real desirable wife-spirit, look at a mother with her boy of eighteen. How she serves him, how she stimulates him, how her true female self is his, is wife-submissive to him as never, never it could be to a husband. This is the quiescent, flowering love of a mature woman. It is the very flower of a woman's love: sexually asking nothing, asking nothing of the beloved, save that he shall be himself, and that for his living he shall accept the gift of her love. This is the perfect flower of married love, which a husband should put in his cap as he goes forward into the future in his supreme activity. For the husband, it is a great pledge, and a blossom. For the son also it seems wonderful. The woman now feels for the first time as a true wife might feel. And her feeling is towards her son.[5]

The mother who pours her love into her son instead of giving it to her husband is 'wife-submissive' to her son, when she ought to be precisely that to her husband. It is a case of misdirected energy and distorted as well. Something has happened to the woman's love when it has been transferred from the husband to the son. She does not feel now for the first time as a true wife might feel, and the son cannot find her love quite so wonderful and inevitably results into sexual frustration as diagnosed in Fantasia. Over-stimulation of the son's 'upper centers' leads to stimulation of the lower as well and to the establishment of 'the bond of adult love' between parent and child. But, short of direct incest, there is no sexual outlet for the son. The mother's love proves to be only superficially 'wife-submissive' but in reality a form of domination, subtly disguised as submission. The mother exploits her son, making him subserve her own need and refusing him the right to an independent life of his own.

This is demonstrated in Sons and Lovers where Paul Morel is struggling for independence not merely for the right to choose his own sweetheart, but for the very independence of his soul. Lawrence depicts this theme in a deliberately symbolic scene in the beginning of the novel in Chapter II:

Mrs. Morel takes the baby Paul for a walk on a fine harvest evening. The blaze of the sunset and the plenitude of harvest are both stressed in the descriptive passage that introduces the scene and contrasted with

Mrs. Morel's reflections on the failure of her marriage. Paul had come unwanted into the world so that he now seems to her 'almost as if . . . unhealthy or malformed'. She has a vague feeling that she and her husband are guilty, and, as if to expiate her share in the guilt, 'She thrust the infant forward to the crimson, throbbing sun, almost with relief.' But she goes back on her impulse, and, 'ashamed almost', gives him 'back again whence he came'.[6]

This scene is of paramount importance for the interpretation of the novel and shows the baby is denied his right to an independent connection with the life-giving power, to a 'polarization' with the son, in the terminology of Fantasia .Paul's career, at the end ,confirms this original withdrawal from the son. When her eldest son, William, dies, Mrs. Morel concentrates all her frustrated longing on Paul. Without being seriously interested in his intellectual pursuits she gives them emotional support because they are a means by which she can achieve her end of making her son a successful figure, an image of herself that she can project on to the society around her. Her opposition to Miriam is intense, while she scarcely feels Clara as a competitor, because she regards Miriam as a rival for just this kind of direction of her son's life as a whole. There is considerable irony in the novel. Miriam's love also has a strong motherly-possessive element in it and witnesses her excessive demand for response from Hubert: ' "Yes, you love me, don't you?" she murmured deep in her throat. . . 'You love me, don't you?" '(Chapter VII)—but it is ironical that Mrs. Morel should perceive this and expresses it in words that exactly describe her own domination of Paul, "She is one of those who will want to suck a man's soul out till he has none of his own left," she said to herself; "and he is just such a gabby as to let himself be absorbed. She will never let him become a man; she never will."

Paul's vacillation between Clara and Miriam is an expression of his struggle towards wholeness of being. He feels the intense, spiritual' ideal' stimulation of Miriam, who also provides the serious interest in his art that his mother does not, but he is dissatisfied with the absence of a real sensual foundation to his relationship with her and turns to Clara for this instead. Paul's struggle to stand on his own in the midst of a tragically ironical struggle between two mother-tyrants, each of whom perceives the disastrous influence of the other whilst remaining blind to her own possessiveness. The end of the novel confirms all this. Paul's freedom can only come through the death of his mother like Princess Maria in War and Peace, self-torturing willing the parent's death; in fact, as Lawrence arranges it in Sons and Lovers, actually giving an overdose of morphia. The extent of his mother's influence is testified in the almost over-whelming death-wish that overtakes Paul afterwards. She has lived so much through him, instead of allowing him to live for himself, that he now seems incapable of carrying on from an independent source. Eventually he struggles towards recovery, but it is significant that his recovery does not involve a renewal of the relationship with Miriam. The final episode with her seems to have been put in for a definingly negative purpose. His recovery is towards self-reliance; to turn to Miriam would be to turn to another mother-tyrant. Lawrence shows that mother-wife submissiveness is far from being 'the quiescent, flowering love of a mature woman', but a deadly form of domination. In Fantasia Lawrence is also denouncing the mother and wife's destruction of her son-husband, and, as he declares in the Foreword, he is there making his inferences from the 'pure passionate experience' of the novels, Sons and Loversin particular. The difference is that the theorist is obsessed with a certain *idie fixe* about the right relationship between husband and wife which he imports into the novelist's acute perception of the wrong relationship between mother and son. Lawrence, the propagandist for male hegemony in marriage, hysterically demands that woman must submit to the man, and so, when looking back at the picture drawn by Lawrence, the novelist, of a superficially beautiful relationship between mother and son. All this is perhaps only a way of saying that the novelist is superior to the propagandist. It is an 'artistic' superiority of moral accuracy and vision and as a gift for writing more pleasingly in fiction. Lawrence aptly said that 'Men live and see according to some gradually developing and gradually withering vision'. This vision exists also as a dynamic idea of metaphysics and this dynamism is there in Sons and Lovers.

Son's sexual desire for mother and hatred for father and this Oedipus complex very much reflected in Lawrence's own life. For his deep love for his mother Lydia, Lawrence had said to his beloved Jessie chambers at his mother's death, "Spare me the strength to leave you Now you are dead I must go, but my soul lies helpless Besides your bed."[7]

Mrs. Morel, like Lydia, had deep attachment with her sons. She was totally dissatisfied with her husband due to his drinking habits and wavered life and indifferent behavior, so she turned to her sons, to William and Paul, who get their love to fill in her husband's place and with this reason she didn't like their love affair with other young and beautiful girls. She did not like Miriam. One day Mrs. Morel remarked herself about Miriam:

> She exults--she exults as she carries him off from me,"
> Mrs. Morel cried in her heart when Paul had gone. "She's not
> like an ordinary woman, who can leave me my share in him.
> She wants to absorb him. She wants to draw him out and absorb
> him till there is nothing left of him, even for himself.

He will never be a man on his own feet--she will suck him up."

So the mother sat, and battled and brooded bitterly.[8]

Paul nursed his mother so carefully, sat beside her day and night and could bear her pain and suffering and so he mixed the powder of morphia pills in milk and gave the overdose to her to drink and die. She drank it without suspicion and died:

She was reared up in bed, and he put the feeding-cup between her lips that he would have died to save from any hurt. She took a sip, then put the spout of the cup away and looked at him with her dark, wondering eyes. He looked at her.

Oh, it IS bitter, Paul!" she said, making a little grimace.[9]

Paul lamented his mother's death pathetically as he was left alone to suffer in great emptiness as his greatest tragedy. That led to his aimless wandering. He rejects Miriam in great mental agony as the vital contact with life had lost 'and not left vital resources to cope with the realities of life 'With the drift towards death'. But Paul is actually seen walking towards 'the faintly humming, glowing town' quickly and not take the direction to the darkness to follow her.

1. Dorothy Van Ghent, "Sons and Lovers", D.H. Lawrence' A Collection of Critical Essays, 74.
2. Witter Bynner, Journey with a Genius, Recollections and Reflections concerning the D.H. Lawrence, (Peter Neville Ltd, 1953) 291.
3. Frederick J. Hoffman,'Lawrence's Quarrel with Freud- Essay from 'Freudianism and Literary Mind" The Achievement of D.H. Lawrence ed. By Hoffman and Moore, 109.
4. J. C. F. Littlewood, *The Life of Katherine Mansfield. By* Anthony Alpers *(University of Bristol:*Jonathan Cape,1980)
5. J. C. F. Littlewood, *The Life of Katherine Mansfield. By* Anthony Alpers *(University of Bristol:*Jonathan Cape, 1980)
6. http://www.online-literature.com/dh_lawrence/sons_lovers/"Sonsand Lovers" online text.
7. D.H. Lawrence Sons and Lovers (New Delhi: Surjeet Publications, 2005) 237.
8. D.H. Lawrence, Sons and Lovers (New Delhi: Surjeet Publications, 2005) 237.
9. D.H. Lawrence, Sons and Lovers (New Delhi: Surjeet Publications, 2005) 479.

Aayushi International Interdisciplinary Research Journal
ISSN 2349-638X
www.aiirjournal.com